

RUSSULA CARMINIPES ONTMASKERD

Peter-Jan Keizer

Kruisweg 23, 3513 CS Utrecht

Ter nagedachtenis aan Maarten van Vuure

Keizer, P.L. 2002. *Russula carminipes* exposed. *Coolia* 45(3): 175-177.

A recent collection of the rare *Russula carminipes*, found under *Quercus* in a forest on river clay, is described and illustrated by a colour photograph and a drawing of some microscopical features.

Enkele jaren geleden was er een NMV-excursie naar het Landgoed Sterkenburg, dat niet ver van Driebergen aan de Langbroeker Wetering ligt. We vonden toen midden op het pad tussen wat stenen enkele bruinig-rode *Russula*'s. Het was niet zulk best materiaal dat gedeeltelijk al kapot was. Latere determinatiepogingen waren niet direct succesvol, zoals dat wel eens gebeurt. Met een licht schuldgevoel heb ik het materiaal maar weggegooid, maar zoiets blijft dan toch knagen. Groot was dan ook de vreugde toen we met een excursie van de NMV, 15 september 2001, weer eens op die plaats kwamen en een flink aantal vruchtlichamen vonden van hoogstwaarschijnlijk dezelfde soort. Nu was er eindelijk gelegenheid om ons te revancheren door deze vondst eens uitgebreid te bestuderen.

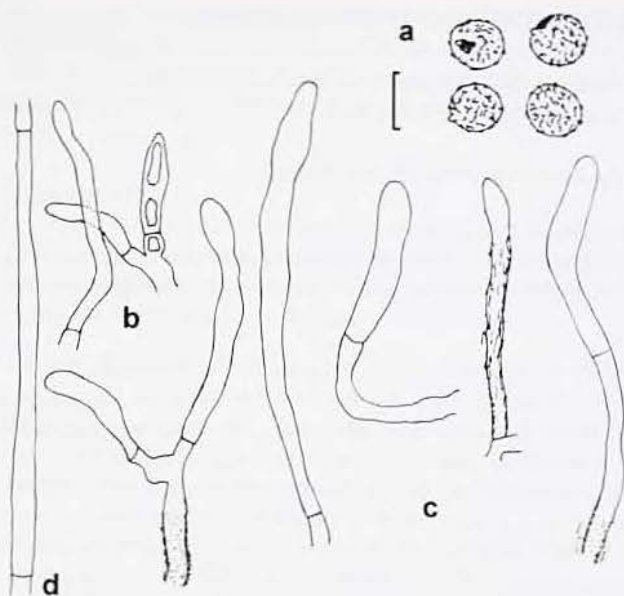
Deze *Russula* deed wat betreft kleur enigszins denken aan *R. velenovskyi* (Schotelrussula) of ook wel aan *R. graveolens* (Vissige eikenrussula) maar de kleur was toch wat anders en de lamellen waren wat donkerder geel. Het bleek uiteindelijk *Russula carminipes* te zijn, een soort waarvan in het Overzicht is vermeld dat er slechts één onzekere waarneming van ons land bekend is (van Vuure & Veerkamp, 1995). Deze waarneming stamt van de omgeving van Werkhoven; het is dus mogelijk dat het om dezelfde vindplaats gaat.

Nu is *R. carminipes* niet alleen in Nederland maar ook in de ons omringende landen een zeldzame soort. Daarom volgt hieronder een beschrijving met een foto (Plaat 1) en een tekening van de microscopische structuren (Figuur 1).

Beschrijving. Enige exemplaren groepsgewijs groeiend langs en ten dele op een bospad op rivierkleibodem met laanbeplanting bestaande uit oude eiken.

Hoed 6,5-10 cm diameter, jong met neergeslagen rand, spoedig uitgespreid, min of meer vlak of met verdiept centrum, kleur bruinpurper-wijnrood, Munsell 10R4/4, 4/6, 3/4, 3/6, 2.5YR3/4, gewolkt met wat blekere tinten, in het groepje ook wat lichter gekleurde exemplaren, deze bleekbruin-vuilroze violet 7.5YR 7/4, 7/3, 10YR 7/3 met vaal strokleurig centrum. Oppervlakte mat, droog, rand niet gevoord. Lamellen tamelijk grof en breed, wijd uiteen, 7-15 mm breed, bleekgeel, kort aflopend. Steel 3-9 x 1,5-3 cm, cilindrisch tot wat opgeblazen naar de basis, vrij plomp, kleur witachtig met bij de basis een roze veeg, dit kenmerk niet bij alle exemplaren aanwezig, voorts bruinig aan de uiterste basis, oppervlakte grauwig verkleurend bij aanraking. Vlees stevig, bij ouder worden grijsgrauw verkleurend, smaak mild, wat onaangenaam bitter, geur zwak bij jonge exemplaren, oudere met iets zoetig-fruitige geur. Sporee IV-c volgens het systeem van Romagnesi (1967).

Sporen subgloboos, 8-9 x 7-8 µm, ornamentatie (voor een *Russula*) zwak ontwikkeld, maximaal 0,5 µm hoog, een onvolledig netwerk van lijntjes en wratjes

Figuur 1: *Russula carminipes* Blum. a. Sporen; b. Hoedhuidhyfen, ten dele met pigment-bevattende vacuolen; c. Dermatocystiden, sommige geïncrusteerd; d. Primordiale hyfe. Maatstreepje = 10 μ m.

vormend, nabij de apiculus een donkergekleurde vlek (in Melzer's reagens). Hoedhuid met slanke, weinig gesepteerde hyfen, voorts met geïncrusteerde elementen (dermatocystiden), en schaarse niet-geïncrusteerde dermatocystiden. Incrustaties zitten vooral op de basis van de genoemde cellen. Lange 'primordiale' hyfen aanwezig.

Het is de verdienste geweest van Blum (1953) om deze *Russula* als aparte soort te herkennen in de groep van soorten met een milde smaak en een gele sporenfiguur. Binnen deze groep zijn enkele helderrode soorten, waaronder *R. pseudointegra* (Kleibosrussula) maar enige andere soorten hebben een meer bonte kleur, bestaande uit nuances van violet, wijnrood, purper, bruinig tot zelfs groenig, soms verble-

kend. *Russula*'s met zulk soort kleuren kunnen enorm variëren, wat het herkennen van de soorten natuurlijk bemoeilijkt. Blum heeft gezien dat er een soort is met vrijwel ronde sporen met een erg lage ornamentatie, afwijkend van wat we gewend zijn van andere *Russula*'s. Daarenboven heeft hij hyfen in de hoedhuid gevonden die met fijne incrustaties bedekt zijn. De steel van deze *Russula* was roodgekleurd, op grond hiervan heeft hij zijn soort *R. carminipes* gedoopt. Later (Blum, 1954) betreurt hij deze naam enigszins omdat bleek dat er ook geregeld exemplaren zonder, of met slechts een klein veegje rood aan de steel gevonden worden. Merkwaardig genoeg deelt Blum zijn *R. carminipes* in bij de soorten zonder dermatocystiden. In het materiaal van Sterkenburg waren ze wel aanwezig, al waren ze niet talrijk. Ook Romagnesi (1967) vermeldt dat ze wel aanwezig zijn. Wellicht is het aantal dermatocystiden soms erg klein waardoor deze gemist kunnen worden.

Wat betreft de incrustaties aan de dermatocystiden en primordiale hyfen het volgende: wanneer vers materiaal wordt onderzocht en het microscooppreparaat in water wordt gemaakt, zijn de fijne kristalletjes aan de basis of aan de onderste helft van sommige van de genoemde cellen te vinden. Een sterke vergroting (1000 $\times$) is noodzakelijk. In andere vloeistoffen en bij het bestuderen van gedroogd materiaal kan de incrustatie zijn verdwenen, in ieder geval erg moeilijk terug te vinden. Blum raadt het gebruik van fuchsine aan, maar niet iedereen zal echter die vloeistof ter beschikking hebben.

Blijkbaar is de soort overal zeldzaam. In Duitsland is *R. carminipes* ook slechts enkele keren gevonden; toevallig staat in een recent nummer van het Zeitschrift für Mykologie een melding met een beschrijving en een duidelijke foto (Krauch, 2001).

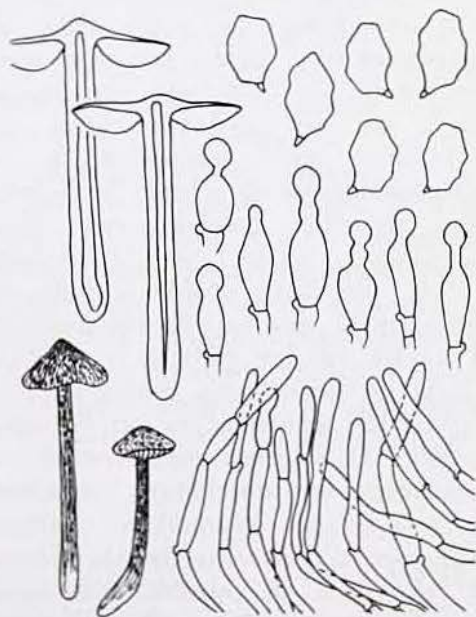
Met dank aan Bert Tolsma voor ter beschikking stellen van zijn dia van *Russula carminipes* voor deze publicatie (Plaat 1).

Literatuur

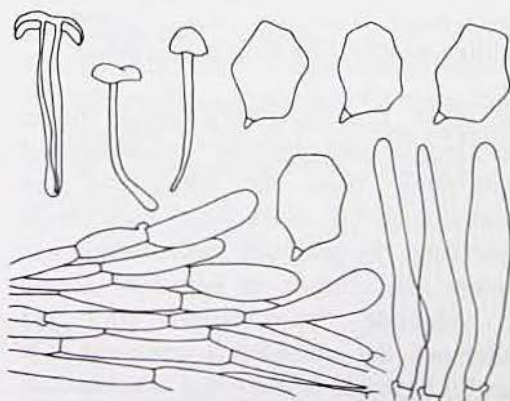
- Blum, J. 1953. Russules rares ou nouvelles. Bull. Soc. Myc. France, LXIX: 429-450.
 Blum, J. 1954. Sur les russules douces à sporée jaune. Bull. Soc. Myc. France, LXX: 384-409.
 Krauch, F. 2001. Sechs interessante Täublinge aus Nordrhein-Westfalen und Hessen in den Jahren 1999 und 2000. Z. Mykol. 67(2): 225-238.
 Romagnesi, H. 1967. Les Russules d'Europe et d'Afrique du nord. Bordas.
 Vuure, M. van, Veerkamp, M.T. 1995. Russula. In: Arnolds, E., Kuyper, Th.W. & Noordeloos, M.E. (eds): Overzicht van de paddestoelen in Nederland. Uitg. Nederlandse Mycologische Vereniging.

ERRATUM

In het artikel van Chiel Noordeloos 'Hoe raak ik thuis in de Satijnzwammen' in de vorige Coolia (45(2): 67-93) is op pag. 84 een hinderlijke fout geslopen. Bij het onderschrift van figuur 50 is per abuis figuur 51 afgedrukt. Hieronder de juiste figuren, met de juiste onderschriften.

Figuur 50. Subgenus *Trichopilus*: *E. jubatum* (Fijnschubbige satijnzwam).

Figuur 51. Subgenus *Alboleptonia*: *E. sericellum* (Sneeuwvloksatijnzwam).